

Det kongelige kunnskapsdepartement
Det kongelige barne- og familiedepartement
Statsrådene

Deres ref

Vår ref

Dato

21/2733-

26. mai 2021

Beredskapsbrev 2021 – Arbeidet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold

Til alle landets kommuner, fylkeskommuner og statsforvaltere

Vi ber om at dette brevet viderefordles til relevante aktører som grunn- og videregående skoler, oppfølgingstjenesten, helsestasjons- og skolehelsetjenesten, fastleger, psykisk helsetjeneste, NAV-kontorer, barnevernstjenesten og familievernnet.

Alle barn og unge har rett til beskyttelse mot negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Arbeidet for å sikre barn og unges rettigheter er høyt prioritert av regjeringen. Tjenestene i kommuner og fylkeskommuner har en viktig rolle i det forebyggende arbeidet og plikter å hjelpe barn og unge som er utsatt.

Erfaringsmessig er det økt risiko for at unge kan bli utsatt for ufrivillig utenlandsopphold, trusler, frihetsberøvelse, tvangsekteskap og/eller andre former for vold i sommermånedene. Dette brevet sendes ut for å minne om behovet for ekstra beredskap i forbindelse med sommerferien.

Beredskap under covid-19-pandemien

Erfaringer fra brukerorganisasjoner og hjelpetelefoner kan tyde på at flere barn, unge og familier har det vanskeligere hjemme nå enn før pandemien. Psykisk uhelse hos barn og unge har i løpet av pandemien økt både i omfang og alvorlighetsgrad. Flere barnevernstjenester melder om en økning i akutt- og voldssaker. Integrerings- og mangfoldsdirektoratets (IMDi) minoritetsrådgivere melder om bekymring for at pandemien kan ha ført til en forverret livssituasjon for unge utsatt for negativ sosial kontroll og

æresrelatert vold. Krisesentrene har i perioder rapportert om en nedgang i antall henvendelser og mistenker at pandemien blir brukt som en ytterligere kontrollmekanisme av voldsutøver. [Koordineringsgruppen for tjenester til sårbare barn og unge under pandemien](#) har i flere rapporter løftet fram bekymring for at pandemien kan ha ført til at flere barn utsettes for vold og negativ sosial kontroll hjemme.

For å redusere konsekvensen av pandemien har myndighetene gitt tydelige anbefalinger til tjenestene:

- Tjenester til barn, unge og utsatte familier skal så langt det er mulig være åpne og tilgjengelige.
- Smitteverntiltak som rammer barn og unge må være nødvendige og forholdsmessige.
- Ved begrensninger av tjenestetilbudet grunnet smittesituasjonen, må tjenestene etterstrebe å være proaktive overfor barn og unge de er bekymret for.
- Tverretattlig samarbeid må opprettholdes.

Barn og unge må vite hvor de kan få hjelp og hvordan de kommer i kontakt med tjenestene når tilbudet er redusert. De ordinære tjenestene til barn og unge spiller alle en viktig rolle i forebygging, avdekking og håndtering av vold og må derfor være i stand til stabil og forutsigbar fysisk oppfølging av sine brukere. Barnevernstjenesten er avhengig av at det øvrige tjenesteapparatet varsler om bekymringsfulle forhold. Ved begrensninger i skole- og barnehagetilbudet må tjenestene tenke nytt om hvordan de kan identifisere, henvise og følge opp sårbare barn og unge. Dette gjelder særlig i saker som omhandler mistanke om æresrelatert vold og kontroll i hjemmet, hvor hjelpeapparatets kjennskap til slike forhold, kan få alvorlige konsekvenser for den utsatte. Tett tverretattlig samarbeid og løpende risikovurdering er avgjørende i slike saker. Vi minner også om at barn og unge med særlige behov som ikke kan ivaretas når lokalene i barnehagen, skolen eller skolefritidsordningen er stengt eller har redusert åpnings- eller oppholdstid, skal ha et fysisk tilbud i barnehagen eller på skolen. Skole- og barnehageeiere må aktivt søke å avdekke hvem som har behov for et slikt tilbud.

Globalt reiseråd sommer 2021

Utenriksdepartementet utstedte et globalt reiseråd 14. mars 2020 på grunn av covid-19 pandemien. Man finner til enhver tid oppdatert reiseråd på [Regjeringen.no](#).

Reiserådet er utstedt på grunn av risiko for manglende kapasitet i lokalt helsevesen, samt at reiserestriksjoner og bevegelsesrestriksjoner innad i det enkelte land stadig er under endring. Selv om flere land nå har åpnet for innreise, kan dette raskt endres. Man må være forberedt på at planlagte flyvninger igjen kan bli kansellert.

Til tross for offisielt reiseråd vil noen familier vurdere å reise til utlandet. Det er viktig at barn, unge og foreldre informeres om at Utenriksdepartementets mulighet til å gi konsulær bistand i land hvor det er utstedt reiseråd, også det globale, er begrenset. Reiserådet vil også påvirke gyldigheten til en eventuell reiseforsikring.

Barn og unge som står i fare for å oppleve ufrivillige utenlandsopphold

Hver sommer opplever noen barn og unge at de blir tatt med til utlandet og holdt tilbake mot sin vilje. Dette kan også gjelde denne sommeren, tross reiserestriksjoner under covid-19 pandemien.

Noen barn og unge som utsettes for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap og/eller kjønnslemlestelse opplever å bli sendt på ufrivillige utenlandsopphold. Hjelpeapparatet erfarer at dette ofte oppdages først når barnet/den unge allerede er ute av Norge. Når en person befinner seg i utlandet og ber om hjelp, er det begrenset hva norske myndigheter kan gjøre, selv om personen er norsk statsborger. Å forebygge at unge tas med til utlandet mot sin vilje er viktig, og kan bidra til å forhindre at den unge utsettes for forhold som krenker deres rettigheter eller forhold som er straffbare i Norge.

Ved bekymring i forkant av en reise

Hvis du som ansatt er bekymret for barn eller ungdom du møter, be om en samtale. Du kan ta kontakt med [Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll](#) for råd om hvordan en slik samtale kan gjennomføres. IMDi har utplassert [minoritetsrådgivere](#) ved utvalgte skoler, rådgiverne kan også kontaktes for samtale og råd om videre saksgang. [Utdanningsdirektoratet](#) har støttemateriell som kan brukes i oppfølgingssamtaler dersom skolen er bekymret for at en elev skal flytte til utlandet uten sine foreldre, oppleve ufrivillig utenlandsopphold, eller flytte utenlands mot sin vilje.

Det er utarbeidet tverrsektorielle [retningslinjer om etterlatte barn i utlandet](#). Retningslinjene inneholder nyttig informasjon om forebygging der barn står i fare for å bli tatt med ut av Norge mot sin vilje, og informasjon om oppfølging av saker der barn står i fare for å bli holdt tilbake i utlandet. [Det er også utarbeidet retningslinjer for hjelpeapparatet i saker hvor bekymringen for ufrivillige utenlandsopphold gjelder personer over 18 år.](#)

Det viktigste du som hjelper kan gjøre ved bekymring for en utenlandsreise, er å hjelpe den unge slik at utreisen forhindres. Dersom det vurderes som forsvarlig bør det opprettes kontakt med foresatte, og om nødvendighet må det iverksettes beskyttelsestiltak for den unge.

[Se råd om reiser til utlandet.](#)

For Informasjon og veiledning kan du henvende deg til:

Det er en rekke steder der ansatte i førstelinjetjenesten kan henvende seg for råd og veiledning. Se vedlegg for informasjon om relevante hjelpetjenester som kan kontaktes.

Barnevernstjenestens rolle

Når barnet er i Norge

Dersom barnevernstjenesten mottar informasjon om at et barn kan være utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold eller tvang, eller står i fare for å få et ufrivillig utenlandsopphold, har barnevernstjenesten rett og plikt til å undersøke barnets

omsorgssituasjon, jf. barnevernloven § 4-3. Barnevernstjenesten må ivareta barnets behov for beskyttelse og sikkerhet og gjøre en risikovurdering av barnet situasjon. I mange tilfeller er det nødvendig med samarbeid mellom barnevernstjenesten og politiet.

Når barnet er i utlandet

Det er viktig at hjelpeapparatet samarbeider for å forhindre utreise. Når barnet allerede befinner seg i utlandet, skal barnevernstjenesten fortsatt gjennomgå bekymringsmeldinger og åpne undersøkelsessak dersom vilkårene for dette er oppfylt etter barnevernloven § 4-3. Det forutsettes imidlertid at barnet fortsatt har vanlig bosted i Norge, jf. barnevernloven § 1-2 annet ledd.

Et samarbeid med foreldrene kan være avgjørende for å få barnet hjem. Barnevernstjenesten bør derfor tilby foreldre som er i Norge hjelpetiltak i form av råd, veiledning eller annen bistand. Foreldrene bør få informasjon om hvilke konsekvenser utenlandsoppholdet kan få for barnet.

Barnevernstjenesten kan fremme sak for fylkesnemnda om omsorgsovertakelse og atferdsplassering etter barnevernloven §§ 4-12 og 4-24, selv når barnet oppholder seg i et annet land. Dette gjelder så lenge barnet fortsatt har vanlig bosted i Norge, jf. barnevernloven § 1-2 annet ledd. Barnevernstjenesten kan derimot ikke fatte akuttvedtak for barn som oppholder seg i utlandet, jf. barnevernloven § 1-2 annet ledd.

Når et barn oppholder seg i et land tilsluttet Haagkonvensjonen 1996, kan norske og utenlandske sentralmyndigheter bruke konvensjonen for å samarbeide om oppfølging og beskyttelse av barnet. Sentralmyndigheten for Haagkonvensjonen 1996 i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) kan kontaktes ved behov for samarbeid mellom norske og utenlandske myndigheter etter konvensjonen. Sentralmyndigheten kan også kontaktes for veiledning om hvilket rettslig handlingsrom barnevernstjenesten har når et barn oppholder seg i utlandet, og om muligheter for samarbeid med utenlandske myndigheter når barnet er i et land som ikke er tilsluttet Haagkonvensjonen 1996. [Haagkonvensjonen 1996 \(bufdir.no\)](https://www.bufdir.no/haagkonvensjonen-1996)

Utenriktjenesten, det vil si både Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene, vil bistå sentralmyndigheten i kontakten med utenlandske myndigheter i saker som faller utenfor konvensjonssamarbeidet.

Utenriktjenestens rolle

Utenriktjenesten gir bistand til norske borgere i utlandet innenfor rammene for konsulær bistand. Det er viktig å være oppmerksom på at det er begrenset hva norske myndigheter kan bistå med når et barn/ungdom oppholder seg i utlandet. Muligheter for å gi bistand kan begrense seg ytterligere når barnet/ungdommen har dobbelt statsborgerskap.

Utenriktjenesten må forholde seg til vertslandets lover og regler, og det er svært varierende om disse gir beskyttelse mot tvangsekteskap eller andre handlinger som er straffbare i Norge.

I praksis er det svært krevende å gi bistand i enkelte land, og i noen tilfeller ikke mulig. Ansatte i skole og hjelpeapparatet må i kommunikasjonen med den unge være tydelige på dette. Det er viktig å være klar over at norske myndigheter fraråder reiser til enkelte land, og utenriktjenestens mulighet til å bistå er begrenset i disse landene. Dette er uavhengig av årsaken til at vedkommende har reist dit eller oppholder seg der. Oversikt over reiseråd finnes på regjeringen.no. Bruk reiserådene aktivt i veiledningssamtaler med unge og deres foresatte. Når det gjelder det globale reiserådet som er utstedt på grunn av pandemien, se avsnitt *Beredskap under Covid-19 pandemien*.

Ambassadene i Amman, Ankara, Islamabad og Nairobi har spesialutsendinger med spisskompetanse om negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (integreringsrådgivere).

Vi viser til vedlegg med øvrig informasjon om nettressurser og viktige telefonnumre.

Elever som uteblir ved skolestart

Hvert år opplever skoler at elever ikke møter ved skolestart. Vi ber om at skoler, kommuner og fylkeskommuner følger opp elever som uteblir. Utdanningsdirektoratet har utformet en egen [veileder](#) for skoleeier og skoler.

Barns rettigheter og hjelpeapparatets plikter

Hjelpeapparatet bør ved behov veilede barn og unge om deres rettigheter, samt melde til barnevernet ved bekymring og søke å avverge alvorlige straffbare handlinger.

Barnets rett til medvirkning - samtykke ved flytting til utlandet og ved utenlandsreiser

Dersom barn som er 12 år eller eldre blir sendt til utlandet alene, reiser sammen med andre enn foreldrene, eller sammen med en forelder uten foreldreansvar, er det et krav om at barnet samtykker, jf. barneloven §§ 40 tredje ledd og 41 femte ledd. Yngre barn har også rett til å gi uttrykk for sine synspunkter, og deres mening skal tillegges vekt i samsvar med alder og modenhet, jf. barneloven § 31 og jf. barnekonvensjonen art. 12.

Meldeplikt til barnevernstjenesten

Alle offentlig ansatte har lovpålagt plikt til å melde fra til barnevernstjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet, eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. barnevernloven § 6-4 første ledd. Bekymring for æresrelatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse vil som regel utløse meldeplikt. Negativ sosial kontroll kan utgjøre alvorlig omsorgssvikt og bekymring vil kunne utløse meldeplikten.

Meldeplikten innebærer et personlig ansvar for å melde fra, og går foran taushetsplikt etter andre lover. Om du er usikker, kan du drøfte saken anonymt med barnevernstjenesten.

Nasjonal portal for bekymringsmelding: <https://bekymringsmelding.fiks.ks.no/offentlig>

Avvergingsplikt

Enkelte former for vold og overgrep har vi en lovpålagt plikt til å søke å avverge at skjer. Plikten er beskrevet i [straffelovens § 196](#) og utløses idet du får kunnskap om at handlingen vil skje, eller tror at det er mest sannsynlig at handlingen vil skje.

Kunnskap om mishandling i nære relasjoner, grov frihetsberøvelse, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, og det å hensette noen i hjelpeløs tilstand er eksempler på handlinger som er omfattet av avvergingsplikten.

Avvergingsplikten gjelder uten hensyn til taushetsplikt. Les mer om avvergingsplikten på [plikt.no](#)

Med hilsen

Guri Melby
Kunnskaps- og
integreringsminister

Kjell Ingolf Ropstad
Barne- og
familieminister

Vedlegg: definisjoner, kontaktinformasjon til aktuelle hjelpetjenester og aktuelle nettressurser

Negativ sosial kontroll forstås som ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer. Kontrollen kjennetegnes ved at den er systematisk og kan bryte med den enkeltes rettigheter i henhold til blant annet barnekonvensjonen og norsk lov.

Æresrelatert vold forstås som vold utløst av familiens behov for å ivareta eller gjenopprette ære og anseelse. Volden kjennetegnes ved at den er kollektiv og anerkjent av gruppen.

Æresrelatert vold kan ramme alle kjønn og personer i ulike aldersgrupper - barn, ungdom og voksne. Æresrelatert vold kan innebære tvangsekteskap, men også andre voldsuttrykk som nedverdigelser, trusler, utstøtelse og annen psykisk vold, negativ sosial kontroll, fysisk vold og drap.

Tvangsekteskap er en form for vold i nære relasjoner, der en eller begge partene ikke har mulighet til å velge å forbli ugift uten å bli utsatt for vold, frihetsberøvelse, annen straffbar eller urettmessig atferd eller utilbørlig press.

Kjønnslemlestelse er et inngrep i kvinnens kjønnsorgan som skader kjønnsorganet eller påfører det varige forandringer uten medisinsk begrunnelse. Det finnes ulike former og alvorlighetsgrader av inngrepet.

Viktige telefonnumre og kontaktinformasjon

Direkte kontakt for barn og unge:

- [Politi](#): 02800 eller nødnummer 112
- [Barnevernvakten](#) og [Alarmtelefonen for barn og unge](#): 116 111
- Røde Kors-telefonen om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse: <https://rodekorstelefonen.no/>
Tlf.: 815 55 201 (mandag- fredag kl.09:00- 16:00)
- Vold- og overgrepslinjen: <http://www.volinjnen.no>, tlf.: 116 006 (døgnåpen hjelpelinje for personer over 18 år)
- Krisesenter: <https://dinutvei.no/alle-hjelpetilbud/>
- Minoritetsrådgivere ved utvalgte ungdoms- og videregående skoler i alle landets fylker. Oversikt over hvilke skoler som har minoritetsrådgivere finner du [her](#).
Minoritetsrådgiverne har spisskompetanse om negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. De kan kontaktes for veiledning av elever, skoleansatte og hjelpeapparat.
- Helsepsykiatriske tjenester ved helsestasjons- og skolehelsetjenesten
- [Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll](#) er et nasjonalt, tverretattlig fagteam som gir råd og veiledning til ansatte i hjelpeapparatet og utsatte i konkrete saker. Kompetanseteamet kan blant annet gi råd om hvordan kartlegge saken, vurdere risiko og om nødvendig oppfølging av saken.
Tlf.: 478 09 050 (mandag-fredag kl. 09:00-15:00)

Direkte kontakt for hjelpeapparatet (råd og veiledning):

- [Politi](#): 02800 eller nødnummer 112
- [Barnevernvakten](#)
- [Sentralmyndigheten for Haagkonvensjonen 1996](#), Bufdir. Tlf.: 466 15 000 (hverdager kl. 08:00-15:45)

- Røde Kors-telefonen om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse: <https://rodekorstelefonen.no/>
Tlf.: 815 55 201 (mandag- fredag kl. 09:00- 16:00)
- [Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll](#). Tlf.: 478 090 50 (mandag-fredag kl. 09:00-15:00)
- Spesialutsendinger ved utvalgte utenriksstasjoner ([Integreringsrådgivere](#)). Ved bekymring for at barn og unge kan bli ufrivillig tilbakeholdt i utlandet kan integreringsrådgiverne kontaktes. De veileder også andre ambassader i sine respektive regioner.
- Kontaktinfo til de ulike ambassadene: www.norway.no
- [Utenriksdepartementets operative senter \(UDops\)](#): Tlf.: +47 23 95 00 00 (hele døgnet)
- Minoritetsrådgivere ved utvalgte ungdoms- og videregående skoler i alle landets fylker. Oversikt over hvilke skoler som har minoritetsrådgivere finner du [her](#).
- Helsepsykiatriske tjenester ved helsestasjons- og skolehelsetjenesten er en god samarbeidspartner ved bekymring for barn og unge.

Aktuelle nettressurser

For barn og unge

- Ung.no
- NORA <https://www.imdi.no/nora/>. Nettportalen gir ungdom og deres nettverk informasjon om hvor og hvem som kan hjelpe når unge opplever ulike former for negativ sosial kontroll, eller bekymring for å bli tilbakeholdt i utlandet mot sin vilje. På Nora finnes det filmer som viser ulike former for negativ sosial kontroll rettet mot ungdom. Disse filmene kan benyttes i det forebyggende arbeidet overfor ungdom.
- Dinutvei.no: Dinutvei.no er en nasjonal veiviser til hjelpetilbud, informasjon og kunnskap om vold i nære relasjoner, voldtekt og andre seksuelle overgrep

For hjelpeapparatet

- [Retningslinjer om etterlatte barn i utlandet](#)
- [Retningslinjer for saker om personer over 18 år som står i fare for å bli utsatt for ufrivillige utenlandsopphold, eller som oppholder seg ufrivillig i utlandet](#)
- Nasjonal portal for bekymringsmelding: <https://bekymringsmelding.fiks.ks.no/offentlig>
- Veileder for helse- og omsorgstjenestens arbeid mot vold i nære relasjoner: <https://voldsveileder.nkvts.no/>
- Veileder til barneverntjenesten: https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Negativ_sosial_kontroll_tvangsekteskap_og_a_resrelatert_vold_en_veileder_til_barneverntjenesten/
- Veileder for NAV: <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/samarbeid/for-kommunen/satsingsomrader2/vold-i-naere-relasjoner-og-menneskehandel>
- Veiviseren om kjønnslemlestelse: <https://kjonnslemlestelse.nkvts.no/>
- [IMDis fagteam for forebygging av negativ sosial kontroll og æresrelatert vold](#) jobber med kompetanseheving om avdekking og forebygging av negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Målgruppen for fagteamet er skoler som ikke har minoritetsrådgivere, flyktnings tjenester, NAV, voksenopplærings sentre og andre hjelpetjenester.